

ЕЗИКОВЕДИТЕ ЗА ПОЛИТИЧЕСКОТО СЛОВО

РЕЦЕНЗИЯ ВЪРХУ КНИГАТА

„ЕЗИКОВИ ПОРТРЕТИ НА БЪЛГАРСКИ ПОЛИТИЦИ И ЖУРНАЛИСТИ, ЧАСТ 2.“¹

Мария Пилева

В началото на всичко добро стои словото.

Доброто слово.

Стойностното.

Светоизграждащото.

И ако днес има някой, който трябва да подбира думите си и да говори такова слово, то това са преди всичко политиците, които, за разлика от духовници и учители, имат широка публична платформа. Но българските политици в последните години не само че не се замислят какво говорят, а дори снижават все повече стила, използват все по-вулгарен и груб език. Техният новогвор, характерен с „нищонеказване“, се подема и препраща като ехо от голяма част от българските журналисти, които, вместо да бъдат коректив, като че ли харесаха тази игра с изпразването от съдържание на езика, дотолкова, че някои дори оставиха своята професия, за да преминат на друго ниво – в политиката. И това, като барометър на тенденциите в общественото говорене, регистрират за пореден път д-р Владислав Миланов и доц. Надежда Стаянова в „Езикови портрети на български политици и журналисти. Част 2“, издадена от Центъра за анализ на политическата и журналистическата реч и издателство „Парадигма“.

Загрижени за маргиналното място, което се отрежда на езика – това вековно богатство на българската култура – двамата езиковеди от Софийския университет се опитват да покажат уважението, което всички дължим на езика. Да разконспирират манипулативните практики от трибуната на Народното събрание, към които губим чувствителност. Да разкрият цирковите номера и театралниченето. Капаните. Злоупотребите. Празната идеология. Лъжата. Да се опитат да посочат КОЙ диктува думите на българските политици. Деликатното авторово присъствие не назидава, а преди всичко илюстрира реалностите на достъпен

---

¹ Миланов, В. Н. Стаянова. Езикови портрети на български политици и журналисти. Част втора. София: Парадигма, 2014.

език, с финес и с неподправена увереност, че именно чрез словото най-истински се разпознава човекът – управляващ, журналист или просто човек.

От една страна, авторите са наясно с дългия живот на такива книги, от друга, осъзнават тежката мисия, с която са се нагърбили. Без да хранят илюзии, че сме близо до времето, когато политиците ще се отнесат отговорно към езика, и без претенции да са „политически лингвисти“, нито да представят самоцелно, като „ловци на грешки“, ненормативните употреби, те продължават да търсят богатата и образната, въздействащата и силната политическа реч с надеждата, че тя все пак съществува. Отправят добронамерени съвети към българските политици и журналисти, обобщени в по десет параграфа, за да може да бъде доловен някакъв смисъл и послание в техните изказвания. Най-същественото е да не забравят къде се намират – каква е ситуацията на общуване и какъв езиков код е нужен за нея (само да има кой да ги чуе!).

Директните обиди и нападките, разговорността, фамилиарниченето, прекомерната употреба на чуждици, незадоволителните опити за образност и езикови еквилибристики са само видимата част от омагьосания кръг, в който са се поставили политиците след прехода. В този ред на мисли диалектните отклонения са най-незначителният проблем. За жалост, изброените речеве употреби безспорно оказват влияние върху младите и вместо да са пример за коректна употреба на езика голяма част от българските политици не биха отговорили и на най-елементарни въпроси от задължителната матура.

Несъмнени достойнства на втора част от „Езикови портрети“ са парламентарният езиков дневник с речта на лидерите при откриването на 43. Народно събрание и изследванията: „Другите“ имена на българските политици“, в което е разгледано титулуването с прякори на политиците в зависимост от роднински връзки (Тато, Кака Клара, Бат’ Бойко), прилики на физическа или нравствена основа (Фидоошу, Лупи, Хари Потър, Картечарката), професия (Командира, Класната) или случка (Фори Светулката, Пешо Танкиста); „Жените и женското говорене в българския политически живот“ за лингвистичните особености на представителките на нежния пол в политиката, крайната им агресия и принизяването на публичната реч до семейно-битов скандал; „Езикът на съвременния протест“, където се експлицира „образният, разчупен, нетрадиционен и иновативен език на протестиращите“ (с. 67) като първа проява на нестандартна езикова репрезентация и модификация, сполучлива игра със словото, противопоставени на скучното, еднообразно, клиширано политическо говорене.

Интересно е наблюдението върху кратките, ясни и лаконични предизборни слогани (тук са цитирани кандидатпрезидентски ключови послания от 2011 г.), които силно контрастират на говоренето след изборите. Така след всеки пореден избор в страната – последните избори за Европейски парламент и предсрочните парламентарни избори не правят изключение – „политиците попадат в капана на словото си“ (с. 296). Щедро раздаваните предизборни обещания внезапно биват заменени от онова завоалирано говорене, илюстрирано от предизвикалата оживени дискусии и коментари таблица от първата част на книгата, позволяваща всевъзможни комбинации на нищо незначещи фрази, този път обаче гарнирана с новите любими думи на управляващите: *проект, задкулисие, дребнотемие*.

Неизменното агресивно присъствие на Волен Сидеров, който вече притежава портрет и анализ на част от речта в първата част на книгата, отново му отрежда роля на главно действащо лице, този път в главата Обидата и обидната лексика в политическата реч. Независимо с кого разговаря, лидерът на „Атака“ демонстрира призиванието си да атакува противниците по всички възможни фронтове, вкл. и наричайки ги с палитра обидни квалификации – от „хиени“, „измежяри“, „наглеци“ до „проститутки“, „хомосексуалисти“, „целувачи на задни части“. Неговите говорителки прихващат този стил и със своите нелепи сравнения не остават по-назад от лидера си.

Единадесетте езикови портрета – с три по-малко от Първа част, сред които на Мая Манолова, Георги Близнашки, Николай Барекков, Лютви Местан, Меглена Кунева – обхващат почти всички парламентарно представени партии, вкл. и от служебния кабинет (2014); от всички цветове и нюанси на политическата палитра, но почти едноцветни по отношение на езика. Сред различните по обем и дълбочина езикови портрети, съпроводени и във втората част от снимка и биографична бележка, завършени с помощта на студенти от няколко специалности на Софийския университет, се открояват проникновените анализи на речта на служебния премиер проф. Близнашки и на Николай Барекков. За Меглена Кунева се обобщава, че не успява да надмогне клишето и аз-говоренето. Очевидна езикова метаморфоза личи от портрета на Мирослав Ненков след влизането му, дори за кратко, в политиката. Лютви Местан демонстрира „интелектуална мощ и превъзходство“, като се опитва да взема отношение дори по чисто езикови въпроси. Чрез словесната характеристика изследователите се докосват и до дълбоки пластове от психологията, душевността и манталитета на българския политик и журналист. Неоправдани обаче остават очакванията за портрет на бившия министър на спорта Мариана Георгиева, с нейния неподражаем науко-

подобен стил на говорене. Не е удържано предварително заявеното желание да се включи портретът на Цветан Цветанов, наложено от бързо променящата се политическа обстановка, както и на журналиста Сашо Диков.

Няколко журналистически портрета обогатяват картината във втората част на книгата. Портретът на Светослав Иванов представя уелото му речево поведение и съобразяване със ситуацията на общуване, а този на Милен Цветков неволно извиква алюзии с портрета на проф. Юлиан Вучков в опитите му да иронизира събеседника и с използваните разговорни елементи. Мартина Вачкова пък се сдобива с „Един различен езиков портрет“.

Различен е и портретът на самата втора част на „Езикови портрети“ от по-класическото оформление на първата част. Заиграването с вариантите на шрифта на заглавието – курсив, болд и лайт, комбинирано със застъпване на буквите от различни редове, засилва въздействието на нестройната публична реч с нейните крайности от наукообразни свръхабстрактни изрази без съдържание до непремерени разговорни езикови конструкции. Съчетанието от топъл и студен цвят е още една препратка едновременно към разпазеното и към дистанцираното говорене, а черното лице – към неутралното присъствие на представителите на най-висшата инстанция в държавата.

От интервютата с видни български преводачи, писатели, актьори и др. (заемащи значителен обем от книгата) става явно, че те оценяват методите на работа на доц. Сталянова и д-р Миланов и споделят сходни наблюдения за езика на политиците: „форма, лишена от съдържание“, „евтини клишетата“, „готови, безсмислени фрази“, „бездарие“, „липса на култура“, „шизофрения“. На този фон изпъква споменът за д-р Петър Дерглиев у няколко от интервюираните като любим събеседник, политик с друга закваска, ерудит. Липсват обаче на всички като че ли политици поети като Блага Димитрова, Едвин Сугарев, Валери Петров, които политиката задушават и гонят надалеч от своите предели. Днешните политици, от своя страна, „нямат шанс да влязат в мой разказ“, споделя Г. Господинов (с. 195). Но пък имат шанс да спечелят стотици антинагради, ако някой ден на владетелите на словото им омръзне да бъдат само „глас в пустиня“ и дръзнат да връчат такива за езиковите гафове.

Докато четете книгата, критичният читател може да забележи повторението на реплики на политици с агресивен стил на говорене, както и коментарите към тях, което явно се е получило поради наслагване на различни изследвания, интервюта и коментари, писани по различно време от различни автори. Това обаче показва още веднъж метастазите на проблема, които изникват отвсякъде и всеки

може да ги забележи, дори и без да е специалист. На ниво правопис и пунктуация дразни употребата на „й“ вместо „и“, пропуснатите или сгрешени букви, липсата на някои препинателни знаци – но предимно в интервютата, което вероятно се дължи на проблеми при преноса на файлове с информация, на правописа на самите издания или на коректурите при предпечатната подготовка, както и на краткото време, за което книгата се появи на бял свят. Тези пропуски обаче не успяват да хвърлят сянка на проникновеното задълбочено изследване за публичния дискурс и констатираното за липсата на „норма, която политиците ни да не нарушават с лекота“ (с. 222).

Приносите на Вл. Миланов и Н. Стаянова са безспорни и обогатяват съществено езиковия портрет от първа част. Изводите, направени от тях, предричат много работа за тълкувателите, анализаторите, преводачите на публичната реч. А след констатацията „В началото на този Парламент не беше словото“ (с. 291), остава надеждата, че то ще се появи някъде там, из кулоарите, дай боже и на трибуната. За да не се разруши напълно малкото останало здраво от нашата действителност. Да се започне градеж на нещо ново и различно! Нещо по-добро!